

UNIwersytet
Warszawski

Kompetencje obywatelskie w programach studiów – doświadczenia i wyzwania. Przykład Uniwersytetu Warszawskiego.

Dr Anna Rosner

Kolegium MISH, Katedra im. T. Mazowieckiego.

Dokumenty:

- ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie
- ZALECENIE RADY z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie

Kompetencje społeczne i obywatelskie (Definicja):

Są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczuwanie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją (1)

Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury. Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją (2)

- Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują **zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii**. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.
- Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. **Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiągnięcie kompromisu**.

- Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć demokracji, sprawiedliwości, równości, obywatelstwa i praw obywatelskich, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.
- Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

- Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, **uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych**, to fundamenty pozytywnej postawy. Oznacza ona zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i **gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach**. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo obejmuje również **działalność obywatelską, wspieranie różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju** oraz gotowość poszanowania wartości i prywatności innych osób.

ZALECENIE RADY z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie:

(...)

2.7. **wspomaganie rozwijania kompetencji obywatelskich**, tak by sprzyjać rozumieniu, czym są wspólne wartości, o których mowa w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej;

2.8. **zwiększanie świadomości** wszystkich uczących się i **kadry edukacyjnej** co do znaczenia nabywania kompetencji kluczowych i ich odniesienia dla społeczeństwa;

(...)

NINIEJSZYM Z ZADOWOLENIEM PRZYJMUJE FAKT, ŻE KOMISJA Z NALEŻYTYM UWZGLĘDNIENIEM KOMPETENCJI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH wspiera realizację zalecenia i stosowanie europejskich ram odniesienia, poprzez ułatwianie wzajemnego uczenia się w gronie państw członkowskich oraz rozwijanie we współpracy z państwami członkowskimi takich materiałów i narzędzi referencyjnych jak:

- **narzędzia wspomagające dla kadry edukacyjnej** i innych interesariuszy, na przykład szkolenia internetowe, narzędzia samooceny, sieci, w tym eTwinning i ePlatforma na rzecz uczenia się dorosłych w Europie (EPALE); (...)

Rozporządzenie MNiSW w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla obszarów kształcenia 2011 r.

Kompetencje społeczne zdefiniowane szeroko (dla profilu akademickiego i praktycznego).

ALE:

- Nie nawiązują bezpośrednio do kształtowania kompetencji obywatelskich.
- Czy autorzy programów studiów mają świadomość konieczności wprowadzania kompetencji obywatelskich (por. definicja)?

Przykład I

Katedra im. Tadeusza Mazowieckiego Katedra została powołana przez JM Rektora UW prof. M. Pałysa

zarządzeniem z 26 czerwca 2014 r.

Współpraca z Fundacją Adenauera

Do zadań Katedry należy:

- rozszerzanie oferty dydaktycznej Uniwersytetu o zajęcia o charakterze interdyscyplinarnym i międzyobszarowym w zakresie zwłaszcza nauk humanistycznych i społecznych;
- **rozwijanie wśród studentów Uniwersytetu postaw obywatelskich, umiejętności obywatelskiej debaty i zespołowego, kreatywnego działania oraz wypełnienia zadań w obszarze służby publicznej;**
- ułatwienie studentom Uniwersytetu kontaktu z osiągnięciami nauki światowej, zwłaszcza w zakresie nauk politycznych, prawa, socjologii, filozofii oraz nauk historycznych;
- **propagowanie w społeczności akademickiej europejskich wartości demokratycznych i humanistycznych.**
- **Oprócz organizacji wykładów, seminariów czy konferencji Katedra dużą uwagę przywiązuje do zajęć warsztatowych, które rozwijają w studentach kompetencje społeczne, jak umiejętność współpracy i debaty.**

ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r.

- Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.
- zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania
- znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto, należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE, z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie.

Rok akad. 2018/19

- Dr. Michał Mizera doc. dr Anna Rosner, **Sen o Niepodległej. Polityka historyczna i najważniejsze mity dwudziestolecia**
- Dr Jarosław Kuisz, **Między prawem a bezprawiem . Polska kultura prawna między PRL a III RP.**
- Doc. dr Elżbieta Mikos – Skuza, **Migracje i uchodźstwo – problem społeczeństw współczesnej Europy?**

Rok akad. 2017/18

- Dr. Michał Mizera doc. dr Anna Rosner „**Kim jesteśmy, skąd przychodzimy? Polska inteligencja. Historia i współczesność**”
- doc. dr Anna Rosner „**Prawo w tekstach kultury**”

Rok akad. 2016 / 17:

- prof. Geerd Corstens “**Understanding the rule of law and some human rights**”
- Prof.. Marek Wąsowicz, doc. dr Anna Rosner, **Dylematy polskiej transformacji. Polityka rządu Tadeusza Mazowieckiego**

Rok akad. 2015/16:

- prof. Piotr Sztompka **Autonomia relacji międzyludzkich. Kapitał moralny**
- Prof. Adam Rotfeld **Nowy ład międzynarodowy**

Rok akad. 2014/15:

- Prof. Marek Sajan, prof. M. Wyrzykowski, prof. Aleksander Hall, **Dylematy polskiej demokracji.**

Dylematy polskiej demokracji

Wykłady

Wykłady prof. dr. hab. Marka Safjana

- 1. Polityka wartości w wymiarze sprawiedliwości
- 2. Demokracja a arbitralność sędziowska

Wykłady dr. hab. prof. nadzwyczajnego WSIZ w Rzeszowie Aleksandra Halla

- 3. Odpowiedzialność polityka za podejmowane wybory i decyzje polityczne.
- 4. Węzłowe decyzje i wybory polityczne w historii III Rzeczypospolitej oraz ich konsekwencje.

Wykłady dr. hab. prof. UW Andrzeja Waśkiewicza:

- 5. Jakie tradycje polityczne odziedziczyła III Rzeczpospolita?
- 6. Normalność, czyli wiodąca idea polityczna III RP

Warsztaty

Warsztaty dr. Mikołaja Pietrzaka

- 7. Etyczne aspekty orzeczeń sądowych – wybrane przykłady
- 8. Prawa człowieka i obywatela przed sądem – wybrane przypadki

Warsztaty dr. Łukasza Pawłowskiego:

- 9. Rozliczenie z komunizmem i spór o lustrację.
- 10. Patriota, czyli kto?
- 11. Terapia szokowa i szok po terapii. Ekonomiczne i społeczne skutki polskiej transformacji
- 12. Ile Państwa w Kościele i Kościoła w Państwie? Spory obyczajowe oraz relacje Państwo-Kościół
- 13. Lewica, prawica, liberalizm – polskie spory ideowe a praktyka polityczna

Kim jesteśmy, skąd przychodzimy?” – polska inteligencja. Historia i współczesność

Celem zajęć jest poznanie historii i genezy działania polskiej inteligencji w XIX i XX w., a także próba określenia jej roli we współczesnej Polsce. Konwersatorium, na podstawie wiedzy zdobytej przez studentów, ma pozwolić na wyrobienie własnego zdania o miejscu tej grupy społecznej, jej roli i funkcji w dzisiejszych realiach. w zakresie umiejętności. Student potrafi podjąć refleksję i dokonać samookreślenia swojej roli i płynącej z niej zobowiązań we współczesnym społeczeństwie obywatelskim. w dyskusjach szanuje poglądy innych; wykazuje postawę tolerancyjną w stosunku do poglądów innych osób

Zalecenia....

zdolność do efektywnego zaangażowania, wraz z innymi ludźmi, w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach, od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania.

- 1. Zajęcia wstępne . Kłopoty z definicją. Metodologia badań .
- 2. Historia inteligencji XIX w.
- 3. Historia inteligencji. Od odzyskania niepodległości w 1918 r. do końca II wojny światowej
- 4. Historia inteligencji PRL
- 5. Transformacja ustrojowa i rola inteligencji
- 6. Czy dziś istnieje inteligencja jako grupa społeczna? Transmisja etosu i tradycji
- 7. Portrety pokoleniowe. Podobieństwa i różnice.
- Na zajęciach wprowadzone zostaną także elementy analizy i krytyki tekstów źródłowych

Migracje i uchodźstwo – problem społeczeństw współczesnej Europy?

- Celem zajęć jest **przybliżenie studentom problematyki współczesnych migracji do Europy, a zwłaszcza uchodźstwa** – jakie są ich przyczyny, jak wygląda droga przeciętnego uchodźcy (od decyzji o opuszczeniu swojego kraju do przekroczenia granicy kraju, w którym on/ona będzie poszukiwać schronienia), jakie są uwarunkowania praktyczne i prawne uchodźstwa, **jaką rolę odgrywają organizacje humanitarne (w tym ich wolontariusze) w pomocy na rzecz uchodźców, a politycy i media - w kształtowaniu stosunku Europejczyków do uchodźców**. Szczególna uwaga zostanie poświęcona sytuacji osób ubiegających się o status uchodźcy w Polsce.
- **Zajęcia mają formę zarówno wykładów, jak i praktycznych warsztatów.** Przeprowadzona zostanie gra terenowa pozwalająca studentom lepiej zrozumieć dylematy / wybory / dramaty współczesnych migrantów / uchodźców.
- Wykładowcami będą pracownicy Uniwersytetu Warszawskiego, Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF), przedstawiciele międzynarodowych i polskich organizacji pozarządowych.
- Zalecenia....
- Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.
- Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii.

Przykład II MISH

Kolegium Międzyobszarowych (Międzydziedzinowych?) Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych

forma studiowania, odchodząca od szkolnych schematów, wymaga od studentów dużej samodyscypliny oraz - na co wskazuje dotychczasowa praktyka - działa mobilizująco i w większym stopniu przynosi zadowolenie ze studiów. Wykształcenie nowoczesnego humanisty wymaga bowiem gotowości do stałego przekraczania granic wąskich specjalności i rozumienia języka dyscyplin pokrewnych. Ten rodzaj studiów zwiększa także umiejętność przystosowania się absolwentów Kolegium MISH do zmiennych warunków na rynku pracy.

MISH

Każdy student MISH, niezależnie od realizowanego minimum MUSI obowiązkowo zaliczyć na I roku kurs **Społeczeństwo demokratyczne i aktywność obywatelska**

W trakcie zajęć studenci zapoznają się z podstawowymi kategoriami teoretycznymi służącymi analizie współczesnej demokracji, ruchów społecznych i innych form obywatelskiej aktywności, z historycznymi źródłami oraz ze współczesnymi dyskusjami prowadzonymi w naukach społecznych na temat dylematów funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego. Program seminarium łączy elementy socjologii polityki i historii społecznej ze współczesnymi badaniami społeczeństw demokratycznych. Omawiane są problemy związane z „praktykowaniem demokracji” we współczesnych społeczeństwach i dylematy partycypacji i decydowania o życiu publicznym w demokratycznym systemie polityczno-społecznym. Studenci, poza uczestnictwem w dyskusjach nad zaproponowanymi zagadnieniami, przygotowują pracę seminaryjną związaną z sytuacją społeczną w Polsce i w ich najbliższym otoczeniu uniwersyteckim, której napisanie wymaga pozyskania i interpretacji aktualnych danych.

Przykład III

Centrum Rozwiązywania Sporów i Konfliktów przy WPiA UW

- Pomaga ludziom i organizacjom w prowadzeniu dialogu i radzeniu sobie z konfliktami. Wspomaga rozwój mediacji i innych alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR) prowadząc działania mediacyjne, edukacyjne i badawcze. Wspiera budowę społeczeństwa obywatelskiego
- Warsztaty dla studentów
- Warsztaty dla pracowników

Przykład IV

Klinika Prawa WPiA

- Celem zajęć w „KLINICE PRAWA” jest stworzenie studentom możliwości poznania prawa od strony praktycznej i nabycia podstawowych umiejętności w zakresie udzielania porad prawnych. Klientami Kliniki są ludzie niezamożni, nie mający wystarczających środków na skorzystanie z odpłatnych porad prawnych.
- Przez zetknięcie się z prawdziwymi klientami i prawdziwymi problemami studenci Kliniki Prawa doceniają wagę relacji klient-prawnik w wykonywaniu zawodów prawniczych, mają żywy kontakt z różnymi aspektami zawodu prawnika i uczą się zasad zawodowej odpowiedzialności.
- Specyfika działalności Kliniki Prawa **sprzyja tworzeniu etosu pracy *pro publico bono* wśród młodych prawników.**

Przykład V

Centrum wolontariatu UW (5 lat działalności)

Kto może zostać wolontariuszem :

- studenci, bez względu na kierunek i rok studiów,
- wszyscy doktoranci i pracownicy,
- absolwenci, słuchacze kursów UO i studiów podyplomowych,
- emeryci Uniwersytetu Warszawskiego
- 1354 wolontariuszy (w tym 261 osób – to obcokrajowcy)

? **Wolontariat – w ofercie zajęć ogólnouniwersyteckich**

• Wolontariat:

- Edukacyjny
- Akcyjny
- Pomocowy
- Projektowy

Nie trzeba mieć żadnych specjalnych umiejętności ani doświadczenia. Najważniejsze to chęć działania, współpracy i niesienia pomocy, a także odpowiedzialność i konsekwencja w podejmowaniu oraz realizacji zadań.

Przykład VI

Budżet partycypacyjny UW

W budżecie partycypacyjnym może wziąć udział każdy z członków społeczności Uniwersytetu Warszawskiego, zarówno studenci (I i II stopnia, studiów jednolitych magisterskich czy studiów doktoranckich), jak i pracownicy (naukowi, administracyjni czy obsługi technicznej). Projekt można zgłosić samodzielnie lub przygotować go wspólnie z innymi osobami.

- 1524 głosów – „Defibrylatory ratujące życie”,
- 1489 – „Strefa Leżak UW”,
- 1462 – „Pomóż nam pomagać: pomoc psychologiczna online dla studentów i pracowników UW”,
- 1352 – „UWild – Uniwersytet bioróżnorodny”,
- 1257 – „Stacje serwisowe do rowerów”,
- 1146 – „Społecznościowy ogród Karowa”,
- 1027 – „Aktywna Ochota! Zdrowy kręgosłup. Pracownik UW – jeszcze więcej zajęć gimnastyki”,
- 913 – „Biblioteka Queer w BUW”,
- 903 – „Rodzic na uniwersytecie”,
- 868 – „Aktywna Ochota! Flow park czy siłownia plenerowa? Po prostu plac zabaw dla dorosłych”,
- 864 – „Warsztaty antydyskryminacyjne i antyprzemocowe dla studentów zagranicznych i polskich”.

Przykład VII

Szkoła Edukacji PAFW i UW

- Studia podyplomowe
- Studia w Szkole Edukacji PAFW i UW przeznaczone są dla absolwentów filologii polskiej lub matematyki (oraz kierunków pokrewnych do matematyki), którzy poszukują nowych rozwiązań w edukacji i chcą podnosić swoje umiejętności nauczycielskie.
- Jak uczyć (o) demokracji?

“Gdzie uczniowie mają doświadczyć tego, jak potężną wiedzą jest fakt, że w każdym momencie mogą się wprost odwołać do moich praw konstytucyjnych? Samorząd nie może być fasadą, a w polskiej szkole w większości przypadków właśnie tak jest. Zakłada się, że jeśli uczniowie mogą się w jakimś temacie wypowiadać, to dotyczy to spraw, które nie są istotą działania szkoły: potańcówek, kiermaszy i eventów. Istotą działania szkoły jest każda lekcja. Z punktu widzenia dydaktyki i pedagogiki nie ma żadnego dobrego powodu, by uczniowie nie mieli istotnego wpływu na program, sposób i metody nauczania. Uczniowie – powoli włączani w decydowanie – staną się dla nas partnerami i ekspertami, rozwiniemy w nich kompetencje obywatelskie. Ale nikt tego nie chce ryzykować.”

Aleksander Pawlicki (Szkoła Edukacji)

Przykład VIII

Zintegrowany Program Rozwoju (ZIP)

konkurs na programy doskonalenia dydaktycznego

- Program ma przyczynić się do wdrożenia trwałych zmian w funkcjonowaniu Uniwersytetu Warszawskiego dostosowanych do potrzeb społeczności akademickiej i uwzględniających aktualne wyzwania społeczno-gospodarcze.
- wzmocnienie potencjału minimum 1200 pracowników UW przez podnoszenie kompetencji dydaktycznych wykładowców oraz szeroko pojętych kompetencji zarządczych pracowników administracji i kadry kierowniczej za pomocą m.in. szkoleń z programów komputerowych, warsztatów kompetencji miękkich i umiejętności dydaktycznych oraz kursów językowych.

Przykład IX

Plany: (Katedra im. T. Mazowieckiego)

- Zajęcia o państwie i prawie (*Państwo prawa – co to jest i dlaczego warto je mieć?*)
 - Zajęcia dla studentów
 - Sylabus dla nauczycieli szkół średnich
 - Zajęcia „jak uczyć o problemach demokracji, państwa i prawa”

Problemy

- Podane przykłady są ilustracją prowadzonych już działań, tego typu inicjatywy są i będą podejmowane. Funkcjonują jednak „obok” programów studiów w rozumieniu ustawowym.

Stąd pytania:

- czy i jak wprowadzać elementy kompetencji obywatelskich do programów studiów?
- Jak powinna wyglądać ewaluacja tych kompetencji?